

PIERRE BOULEZ
(1925. – 2016.)

dalibor davidović

Povlačenje u anonimnost

Ako bismo tražili riječ koja točno pogada distinktivno obilježje Boulezove poetike, u najužem izboru vjerojatno bi se našla riječ "anonimnost". Sam Boulez rabi je na više mjesta u svojim esejima, pa tako i u onome u kojem opisuje kompozicijska načela "Treće sonate za klavir". Skladateljsko "povlačenje u anonimnost", o kojem je ovdje riječ, ne treba tumačiti psihološki; nije riječ ni o kakvoj žudnji za regresijom nakon koje bi se autor opet mogao vratiti u svoje "puno" stanje. Teško da se tu radi i o nekakvu "oslobađanju" izvođača, kako pretpostavljaju oni koji smatraju da je baš on instanca "punoće"; njihov "oslobođeni" izvođač ipak je samo zrcalni odraz "obogotvorenog" autora, protiv kojeg oni inače nasrcu s toliko strasti.

U "povlačenju u anonimnost" nije riječ o uzmaku, niti o ustupku (a najmanje ustupku izvođaču), već samo o ukazu da "autorstvu" nešto prethodi, nešto neuhvatljivo, što autora tek omogućuje, u što je on uvijek već upleten, ali nad čime nema nikakvih moći. U Mallarméa ili Joycea, čijim je poetikama blizak Boulez, ta neuhvatljiva instanca je jezik - jezik kao mreža, kao sistem koji čini uvjet svakog iskaza. Boulezova "anonimna" glazba, iz koje su uklonjene "prepoznatljive" karakteristike, one koje bi je "individualizirale", nije tek pokazivanje kompozicijske vještine ili

domišljatosti autora, niti demonstracija izvođačkih sposobnosti, već stvarnost u kojoj bruje bezlični kodovi, u kojoj se pokazuje ono anonimno što određuje njezinu "glazbenost". Kompozicije kao što su "Strukture" ili "Treće sonate za klavir" svojom bezličnošću i uniformnošću, odsutnošću "smislenih" oblička, u prvi plan postavljaju vlastite uvjete mogućnosti kao što su opseg i kvaliteta tonskog sistema koji stoji na raspolaganju, tehničke i akustičke datosti instrumenata. Povlačenje u anonimnost rezultira nečim poput rendgenske snimke na kojoj se može vidjeti fiksirani skelet glazbe, a na njemu pak tragovi artikulacijskih razina što tu glazbu omogućuju, onih rešetki što određuju hoće li nečega biti ili ne, i kakvo će biti to što će biti.

Boulez kao izvođač također je sklon povlačenju u anonimnost. Izvesti djelo na način na koji ga on izvodi znači ponajprije "depersonalizirati" izvedbu, tako da bi je mogao potpisati bilo tko; ukoliko bi se izvođač povukao u anonimnost, svaka bi izvedba zapravo trebala biti identična. Boulezove izvedbe nisu "uživljanja" u djelo što ga se reproducira, kao što nisu ni "tumačenja" ili "interpretacije"; za takvo što uvijek se već unaprijed pretpostavlja da se izvođač nije povukao u anonimnost, već naprotiv, da on sebi uzima pravo nešto "tumačiti". Svako "tumačenje", odnosno "interpretacija", uvijek već upada u klopku "obogotvorenja" izvođača. U zadnjem od svojih predavanja na Harvardu 1939. godine Stravinski je govorio o razlici između "interpretacije" i onoga što je nazvao "izvedbom" (ili "egzekucijom", izvršenjem). Dok prva pretpostavlja "ograničenja što su postavljena izvođaču ili pak ona što ih on sam postavlja", u slučaju druge riječ je o "striktnom ostvarivanju eksplicitne volje, ostvarivanju koje ne sadrži ništa više od onoga što ova

nalaže". Stravinski je smatrao da je drugi tip reprodukcije zapravo širi od prvog, odnosno da je svaka "interpretacija" ujedno i "izvedba", no da ne vrijedi i obratno. Njegove su simpatije bile na strani "izvedbe", dok je "interpretaciju" smatrao nekom vrstom anomalije za koju je odgovorna "romantika". No, što je instanca te "eksplicitne volje" koju treba "striktno" ostvariti, da bi se radilo o "izvedbi", o "dobroj" reprodukciji? Ćitamo li Stravinskoga pažljivo, zamijetit ćemo stanovitu kolebljivost u njegovu tekstu, pa je tako ono što bi "izvedba" trebala eksplicitno ostvariti jednom "volja skladatelja", a drugi put notacijom fiksirano djelo. Analogno tome, i razlog zbog kojeg bi se izvođač trebao povući u anonimnost jednom se određuje kao "etički", dok se drugi put (taj se argument u predavanju pojavljuje znatno češće) tvrdi da je "interpretirajući" način reprodukcije naprosto "neukusan", točnije da egzaltiranost pri reprodukciji glazbe ukazuje na pomanjkanje kućnog odgoja.

Izabrana diskografija Pierra Bouleza - skladatelja:

P. Boulez: "Le marteau sans maître." "Notations" "Structures II; Ens. InterContemporain, P. Boulez	Sony/CBS MK 42619
P. Boulez: Repons, Dialogue de l'ombre double; A. Damiens, Ens. InterContemporain, Pierre Boulez	DG 457 605
P. Boulez: Pli selon pli; P. Bryn-Julson, BBC SO, P. Boulez	Erato 45376
P. Boulez: Sur Incises, Messagequise, Anthemes 2; J.-G. Queyras, A. Gerzso, Ensemble InterContemporain, P. Boulez	DG 477 6351
P. Boulez,...: 2. glasovirska sonata; M. Pollini	DG 447 431

Izabrana diskografija Pierra Bouleza - izvođača:

B. Bartók: Koncert za orkestar...; CSO, P. Boulez	DG 437 826
B. Bartók: 1. & 3. glasovirski koncert...; D. Barenboim, BBC, P. Boulez	EMI 62623
B. Bartók: Cantata Profana, The Wooden Prince; J. Tomlinson CSO, P. Boulez	DG 435 863
A. Berg: Lulu; T. Stratas, Y. Minton, Pariška opera, P. Boulez	DG 415 489
A. Bruckner: 8. simfonija; VPO, P. Boulez	DG 459 678
C. Debussy: La Mer, Noctures, Jeux, Rhapsodie pour Clarinette; Cleveland Orchestra, P. Boulez	DG 439 896
C. Debussy: Pelleas et Mélisande; G. Shirley, Covent Garden, P. Boulez	Sony 47265
G. Mahler: Simfonije; VPO, CSO, Cleveland; P. Boulez	DG 477 9528
M. Ravel: Daphnis et Chloé, La valse; BPO, P. Boulez	DG 447057
A. Schoenberg: Pelleas und Melisande...; CSO, P. Boulez	Erato 24241
I. Stravinsky: Pétrouchka, Le Sacre du printemps; Cleveland, P. Boulez	Sony 64109
I. Stravinsky: The Firebird...; CSO, P. Boulez	DG 435 769
K. Szymanowski: 3. simfonija, Violinski koncert, VPO, Boulez	DG 477 8771
E. Varese: Arcana, Amériques...; Ens. Intercontemporain, NY PO, P. Boulez	Sony 45844
E. Varese: Déserts, Ecuatorial...; Ens. Intercontemporain, P. Boulez	Sony 683334
R. Wagner: Der Ring des Nibelungen; Bayreuth, P. Boulez	Phillips 725702
A. Webern: Complete Works; Juilliard Quartet, LSO, P. Boulez	Sony 45845